

REALITĂȚI CRAIOVENE ÎN PAGINILE „GAZETEI DE TRANSILVANIA” 1886-1894

Lavinia Dumitrașcu *

Rezumat: *Ce aflau și care erau subiectele de care erau interesați românii din Transilvania în ceea ce privește realitățile craiovene? Mai ales într-o perioadă fără evenimente majore – 1886-1894. Preluând de la presa din România, dar având și corespondenți în Craiova, „Gazeta de Transilvania” – sufletul românismului din Imperiul Austro-Ungar – oferă știri privind personalitățile Craiovei, expoziții și congrese, acțiunile de sprijinire a românismului din Transilvania ale Ligii pentru Unitatea Românilor și alte evenimente și momente ale realităților din societatea craioveană.*

Abstract: *What were the popular topics concerning Romanians from Transylvania regarding life in Craiova? Even more so in a time period spared of any major events – 1886 to 1894. Taking over from the Romanian press, but also having correspondents in Craiova, “Gazeta de Transilvania” – the metaphorical soul of Romanianism in the Austro-Hungarian Empire – offers news on Craiova’s notable public figures, exhibitions and congresses. Additionally, actions to support Romanianism in Transylvania of the League for Romanian Unity are published among other events and daily occurrences in Craiova’s society.*

Cuvinte-cheie: *Gazeta Transilvaniei, Transilvania, românism, Craiova.*

Key-words: *„Transylvania’s Gazette”, Transylvania, Romanianism, Craiova.*

„Gazeta de Transilvania”, primul ziar politic și informativ al românilor din Transilvania, întemeiat de George Barițiu, a apărut la Brașov, pe 12 martie 1838, sub titlul de „Gazeta de Transilvania”. Sediul redacției era în casa familiei Mureșanu. De altfel, succesori ai lui Barițiu au fost Iacob Mureșanu, Aurel Mureșanu și Andrei Mureșanu. De-a lungul timpului, numele periodicului se modifică: de la 3 ianuarie 1849, s-a numit „Gazeta transilvană”, de la 1 decembrie 1849, „Gazeta Transilvaniei”. Periodicul a avut două suplimente: „Foaie literară” (1 ianuarie-25 iunie 1838) și „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, supliment cultural de sâmbătă și duminică (2 iulie 1838-24 februarie 1865).¹ Sufletul românismului din Transilvania se regăsește în acest periodic, care devine unul dintre cei mai importanți pionieri ai apărării drepturilor românilor. „Gazeta de Transilvania” și-a încetat apariția în 1944.

Perioada la care m-am oprit - 1886-1894 - nu este una cu evenimente deosebite în România. În acest context, este interesant de știut ce află și de ce sunt interesați românii din Transilvania despre frații lor din Craiova.

Știrile sunt transmise de corespondenți particulari („Un vizitator”, „George”, „Mihai”, „M”) sau preluate din presa din Țară: „România”, „România liberă”, „Curierul național”, „Românul”, „Pruncul român” din București, „Olteanul”, „Dreptatea”, „Cooperatorul român” din Craiova, „Gazeta Săteanului” din Râmnicu Sărat etc.

Cele mai multe articole din „Gazetă” se opresc asupra sopranei craiovene **Elena Teodorini**² și a Teatrului „Teodorini” din Craiova³. Artistă este urmărită prin concertele pe care le susține în toată lumea. Am selectat, însă, doar știrile care privesc Craiova.

* C.Ș. III; doctor, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța; președinte al filialei Constanța a Societății de Științe Istorice din România; e-mail: laviniagh@yahoo.com.

¹ Răduică, Răduică, 1995, p. 210.

² Elena Teodorini (1857-1926) – În 1871, este admisă la Conservatorul din Milano. La doar 30 de ani, este prima soprană româncă pe scena faimoasei Scala din Milano. Au urmat spectacole în alte orașe din Italia, Spania, Franța, Portugalia, Rusia, țări din America Latină. În 1915, devine director al Conservatorului Guvernamental din Buenos Aires. A întemeiat, la Paris, în 1908, Academia lirică Română și, în 1918, Escola superior de canto „Ars et vox” la Rio de Janeiro. În orașul natal, Craiova, a refăcut, pe cheltuiala sa, teatrul întemeiat de tatăl său. http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Elena_Teodorini; https://ro.wikipedia.org/wiki/Elena_Teodorini.

Preluând știrea de la ziarele „România”, „România liberă”, „Gazeta de Transilvania” prezintă vizita Elenei Teodorini în Craiova, din martie 1886. Aceasta a fost primită la gară de mai mult de 100 de craioveni. Seara, membrii mai multor societăți din localitate, însoțiți de torțe și muzică, s-au deplasat la domiciliul cântăreței, unde președintele societății „Ajutorul”, D. Grecescu, i-a urat bun venit, în aclamațiile mulțumii. Ieșind la balcon, profund mișcată, Elena Teodorini le-a mulțumit concetățenilor săi pentru primirea făcută și s-a declarat mândră că este româncă și, mai ales, craioveancă. De asemenea, aceasta a promis că va contribui la dezvoltarea teatrului ce purta numele tatălui său. A doua zi, a fost, din nou, sărbătorită, la concertul pe care l-a susținut. „Gazeta de Transilvania” informează că, înainte de a pleca la Viena, pentru a susține câteva concerte, Elena Teodorini urma să dea o reprezentație la Craiova în folosul săracilor. Se mai amintește de aprecierea de care se bucură la Casa regală, de la care a primit cadou o diademă.⁴

Peste doi ani, periodicul transilvan amintea despre promisiunea făcută de cântăreață privitoare la participarea la restaurarea teatrului Teodorini, „*amenințat de ruină și morală și materială*”. Preluând știrea din „România liberă”, „Gazeta” scrie că „*D-ra Teodorini a transformată legenda în fapt*”, teatrul fiind restaurat în stil modern, înzestrat cu lumină electrică, așteptând ca prima care să-l umple cu minunata sa voce să fie Elena Teodorini.⁵

În septembrie 1888, Elena Teodorini își exprima intenția de a participa la inaugurarea teatrului, ocazie cu care vroia să dea o reprezentație concert, împreună cu o primadonă, un tenor, un bariton, șeful orchestrei de la București și actori locali. Spectacolul urma să cuprindă: „Norma”, „Travatore”, „Traviata”, „Freischütz”, „Faust”, „Elisir d’Amore”, „Aida”, „Africana”, „Vesperi siciliene”, fragmente din „Cid” și „Herodiada”. Reprezentațiile erau fixate pentru zilele de 2, 6 și 9 septembrie. În primul concert, urma să se cânte un act din opera „Gioconda”, creației a Elenei Teodorini. Pentru spectacolul de pe 3/15 septembrie, era invitată și presa de la București.⁶

Inaugurarea Teatrului „Elena Teodorini” s-a făcut pe 3/15 septembrie 1888. După ce a avut un succes deosebit la spectacolul prezentat, vestita soprană l-a rugat pe prefect să sprijine teatrul ce i poartă numele, înființat de părinții săi, să aibă grijă de mama sa și a declarat că, indiferent în ce țări a concertat, ea a rămas tot româncă și că va veni cât de des va putea în țară, unde vrea să se stabilească definitiv. „Gazeta de Transilvania” preia de la „Românul” descrierea teatrului: are 3 rânduri de câte 24 loje, este luminat prin electricitate și e construit cu mult gust. De asemenea, prezintă și toaleta elegantă a mării artiste: „*în partea I a reprezentațiunii ea a apărută acoperită de brilante, purtând medalia benemerenti la extremitatea unui șerpe de brilante, care pleca dela umărul cel drept și se termina la cel stâng*”.⁷

O altă știre despre Elena Teodorini, privitoare la despărțirea sa de orașul natal și de carieră, se referă la căsătoria acesteia, în 1893, cu Georges de Coquel, proprietarul unor mari plantații din America de Sud și Madagascar.⁸

Și alte personalități ale Craiovei sunt prezentate în paginile „Gazetei de Transilvania”. Între acestea, **George Fontanină**, „*unul din profesorii secundari cei mai cunoscuți din România, fost director al liceului din Craiova și membru al Academiei*”. „*Fontanină făcea parte din școala etimologiștilor absoluți, cari ar fi dorită, ca limba română să devină limbă ciceroniană și cari pe timpurile lor, prin astfel de încercări, în plus de latinitate, arătară învățaților străini originea*

³ Teatrul „Teodorini” își are originea – ca o continuitate, de fapt - în 1854, când la conducerea teatrului din Craiova vine Theodor Teodorini. Acesta ridică un edificiu nou, după incendiul care a mistuit clădirea. În 1873, când acesta trece în neființă, lasă „*un nou local de teatru, un inventar repertorial cu 325 de lucrări...*”. La conducerea instituției a urmat soția lui Theodor Teodorini, Maria, care, ajutată de fiica sa, Elena, a întărit trupa de artiști cu nume mari ale scenei românești, „*a restaurat localul teatrului, introducând și lumina electrică.... și la 15 ianuarie 1888 s-a deschis stagiunea unui teatru aproape nou*”. Cf. <http://www.operacraiova.ro/>.

⁴ XLIX, nr. 66, 21 mar./3 apr. 1886, p. 3.

⁵ LI, nr. 122, 2/14 iun. 1888, p. 1.

⁶ LI, nr. 163, 26 iul./7 aug. 1888, p. 2; nr. 185, 23 aug./4 sep. 1888, p. 2; 28 aug./9 sep. 1888, p. 3.

⁷ LI, nr. 198, 8/20 sep. 1888, pp. 2-3.

⁸ LVI, nr. 160, 23 iul./4 aug. 1893, p. 3.

limbei noastre. Mai jos de Laurianu și Maximu, împreună cu etimologiștii dela Blașiu, Fontanină își va avea locul său în istoria literară a fazei etimologice în limba română.” Pe 2/15 aprilie 1886, se anunța decesul acestuia, după o boală, grea, la București.⁹

Din domeniul artei dramatice, preluând, în 1886, din periodicul „Olteanul” din Craiova, „Gazeta de Transilvania” informează că „domnișoara Pișcă (?), care a terminată școala dramatică din Viena, i s-a propus un angajament în Amsterdam. Un alt angajament i s-a propus și în Statele-Unite. Acest din urmă angajament a fost și încheiat pe timp de un an, cu începere dela 15 Octomvre 1886. D-ra Pișcă va primi un salar lunar de 400 dolari și se vor da în beneficiul ei patru reprezentațiuni”.¹⁰ Nu știm cine este această „domnișoară Pișcă”, dar știrea se încadrează în rândul acelor care informează despre reușitele junilor români, atât de prezente în paginile „Gazetei”.

„Gazeta de Transilvania” se oprește, în mai multe numere și destul de amănunțit, la expozițiile naționale și internaționale care au avut loc la Craiova și, în mod special, la **Expoziția Cooperatorilor din România** din 1886, amânată pentru 1887¹¹. Pentru acest eveniment, „Gazeta de Transilvania” a trimis un corespondent special, care semnează „Un visitor”. Alte surse de informare provin de la „Cooperatorul român”, „România liberă”, „Românul”.

Expoziția urma să se deschidă pe 15 septembrie 1886 și pentru înscriere era indicată adresa lui D. Butculescu, din București, strada Clemenței, No. 11, căruia trebuia să-i fie specificată suprafața de care expozanții aveau nevoie pentru prezentarea produselor lor.¹²

Până pe 12 iulie, se înscriuseră „viticultori, cufărari, cizmari, tipografi, alămari, plumbieri, sculptori, perieri, croitori, fabricanți de conserve, de pălării, de lichioruri, de teracotă, de postavă, de paste făinoase, de rahat, de perii, de șfori și frânghii, de bere, etc.”, iar Fabrica de bere din Turnu-Severin și cofetăria „Universelle” din Galați închiriaseră pavilioane speciale, care costau mii de lei.¹³

Înscrierile la Expoziția Cooperatorilor s-au prelungit și s-a înființat și o secțiune internațională, la care se înscriuseră ca expozanți fabricanți de mașini agricole și industriale din Anglia și, mai ales, din Viena și Pesta. Fabricanții din Austro-Ungaria care doreau să participe la Expoziție trebuiau să prezinte, până pe 15 septembrie, președintelui expoziției obiectele lor, pentru a obține biletele necesare, care implicau: scutirea de taxe vamale la trecerea în România, scutirea cu 50% din prețul transportului pe calea ferată română până la Craiova. Expozanților li se dădeau gratis 2 m² și ceea ce trecea peste se plătea cu 5 lei metrul pătrat. Mai multe informații se puteau obține de la preotul Bartolomeu Baiulescu, președintele Asociației române de meserii în Brașov.¹⁴

Deschiderea lucrărilor pentru Expoziția Cooperatorilor este prezentată pe larg în paginile „Gazetei”. Acesta informează că „marțea trecută... s-a pus piatra fundamentală a expozițiunii din Craiova” și că D. Butculescu, președintele expoziției, a oferit, cu acest prilej, o mică cină, la care prefectul a ținut un toast în cinstea industriei românești, Butculescu le-a mulțumit craiovenilor pentru primirea făcută, iar Nae Romanescu, deputat al Craiovei, a ridicat paharul pentru D. Butculescu, „care a făcut mari sacrificii pentru ridicarea industriei române”.¹⁵

Însă deschiderea propriu-zisă a expoziției a fost amânată. Președintele Expoziția Cooperatorilor din România anunța, la începutul lunii octombrie 1886, că deschiderea s-a amânat pentru luna mai 1887, conform hotărârii unanime a consiliului general și comitetului executiv. S-au luat măsuri pentru asigurarea produselor trimise de expozanți până la data deschiderii. Localul expoziției urma să fie finalizat în toamnă.¹⁶

⁹ LI, nr. 122, 2/14 iun. 1888, p. 1.

¹⁰ XLIX, nr. 186, 20aug./1 sep. 1886, p. 2.

¹¹ Despre acest subiect, vezi <https://craiovadeieri.wordpress.com/2017/01/02/craiova-in-anul-expozitiei-cooperatorilor-din-tara/>

¹² XLIX, nr. 133, 15/27 iun. 1886, p. 2; nr. 143, 28/10 iun. 1886, p. 2.

¹³ XLIX, nr. 155, 12/24 iul. 1886, p. 2.

¹⁴ XLIX, nr. 186, 20 aug./1 sep. 1886 pp. 2-3.

¹⁵ XLIX, nr. 189, 23aug./4 sep. 1886, p. 2.

¹⁶ XLIX, nr. 2, 3/15 oct. 1886, p. 2.

Apoi, din nou, amânare pentru august 1887. Se spera că vor fi prezenți la secțiunea internațională mai mulți fabricanți francezi la secțiunea internațională. De asemenea, Iacob Mureșianu, emerit profesor de canto la Seminarul din Blaj, a compus un marș triumfal pentru viitoarea Expoziție a Cooperatorilor din Craiova, intitulat *Marșul Cooperatorilor*, care a fost dedicat președintelui fondator al Societăților Cooperativelor române. Acest marș, în stil „*pur românesc trans-carpatin*”, urma să fie dat curând publicității și să se vândă cu 1,50 lei bucata la toate librăriile din țară.¹⁷

Pentru acoperirea cheltuielilor acestei expoziții, s-au pus la vânzare biletele loteriei expoziției, pentru care s-au emis 50 000 numere. Lotul cel mare este de 10 000 lei. Depozitarii au avut un beneficiu de 10%. Președintele comitetului loteriei în Craiova a fost N. Grecescu.¹⁸

Din „Gazeta de Transilvania” din 1 mai 1997, cititorii află că la expoziție se înscriuseră mai bine de 1 000 industriași și agricultori mari din țară și mai multe fabrici de mașini industriale din străinătate. Se aștepta să se realizeze planul expoziției, care urma să se publice în periodicul „Cooperatorul Român”.¹⁹ Peste câteva zile, ziarul transilvan completează participarea la expoziție cu industriași din Serbia, fiind așteptați și din Macedonia și Albania²⁰, din Rusia și Franța. De asemenea, se comunică faptul că „*Marșul Cooperatorilor*” al lui Iacob Mureșianu urma să fie în curând imprimat.²¹

Expoziția economică și industrială a Cooperatorilor români, pentru care s-a lucrat timp de doi ani, s-a inaugurat la Craiova, de Sfânta Maria, pe 15 august 1887. Corespondentul special al „Gazetei de Transilvania” informează că aceasta este cea de-a treia expoziție a Societății Cooperatorilor - prima s-a ținut la București, următoarea la Iași. Făcând o comparație între ultima și celelalte două, corespondentul special constată progresul făcut de industria română, progres ce va putea fi observat și din articolele scrise de specialiști și publicate în cele patru ziare mari din capitală.

Autorul articolului face o expunere a deschiderii expoziției. Fiind o zi de mare sărbătoare a lumii creștine, Sfânta Liturghie a fost oficiată, în biserica „Madona Dudu”, de episcopul Râmnicului, Ghenadie Enăceanu, asistat de preoții bisericii și de doi diaconi. Apoi, s-a ținut un „Te Deum” și s-au sfințit steagurile diferitelor secțiuni ale Societății Cooperativelor din România. În continuare, episcopul și preoțimea prezentă, urmați de o mulțime imensă, în frunte cu membrii Comitetului Expoziției, au defilat pe strada principală a orașului, până la localul Expoziției. Înaintea lor au mers steagurile și muzica militară a Regimentului 1 Infanterie, care a cântat „*Marșul Cooperatorilor*” al lui Iacob Mureșianu, „*Aida*” și a terminat cu „*Deșteaptă-te, Române*”. Au urmat discursurile susținute de primarul orașului, de D. Butculescu - președintele Expoziției -, N. Romanescu – consilier al Primăriei și deputat de Craiova. Autorul articolului se oprește asupra discursului lui Romanescu, „*un tânăr talentat și foarte zelos în tot ce privește Românismul în genere, (care-n.a.) trecu în discursul său peste marginile Regatului*”, referindu-se la domeniul economic și nu la cel politic. Solemnitatea deschiderii se termină cu „*Mântuește, Doamne, poporul tău!*”, cântat de corul Catedralei. Prefectul județului Dolj a luat, neoficial, la deschiere.

Expoziția va fi interesantă, afirmă autorul, deși nu era terminată, iar multe obiecte nu erau încă aranjate. Dar se vedeau multe lucruri „*eșite din mâni de Români și Române, de o perfecțiune și fineță încât nu lasă mult de dorit. Dacă e de criticat ceva..., apoi mie unuia nu-mi place expunerea Vinerei prea desbrăcată, din punct de vedere al pudorii și, dacă voiți, chiar al moralei publice, tocmai în fața intrării în expoziție, unde nu intră numai oameni maturi, ci și copii și copile, iar la piciorul ei un strengariu neapolitan cu pipa în gură. Destulă suntem de sensuali, nu este trebuință a mai provoca sensualitatea în cei încă inocenți. Apărerea obiectelor este scrisă în 4 limbi:*

¹⁷ L, nr. 5, 9/21 ian. 1887, p. 2; nr. 21, 28 ian./9 feb. 1887, p. 2.

¹⁸ L, nr. 69, 28 mar./9 apr. 1887, p. 2.

¹⁹ L, nr. 95, 1/12 mai 1887, p. 3.

²⁰ L, nr. 111, 21 mai/2 iun. 1887, p. 2.

²¹ L, nr. 120, 3/15 iun. 1887, p. 2.

românesce, franțuzesce, englesesce și nemșesce. În loc de englesesce, era mai bine să se fi scrisă italiennesce, căci Italianii sunt mulți p'aici, iar Englesi mai de loc". Prețul intrării a fost, la deschidere, 3 lei, în alte zile, 1 leu; „dumineca și de sârbătoare, 50 bani”.²²

Pentru vizitatorii Expoziției de la Craiova veniți din alte părți ale țării, Direcția Căilor Ferate Române a dispus să se vândă bilete dus-întors, valabile 6 zile. Deși erau mulți doritori veniți de departe, nu le ajungeau cele 6 zile, rămânându-le doar una rămânea pentru vizitarea expoziției, a orașului și împrejurimilor. Și, transmite gazeta transilvană, ar fi în interesul Căilor Ferate Române, al Expoziției și al orașului Craiova, ca biletele dus-întors să fie valabile 15 zile. Ziarul spera ca acest demers să fie susținut și de ziarele din România.²³

La Expoziția Cooperatorilor din 1887 au fost premiați cu medalii de aur învățătorii ardeleni George Moiană și Candida Muslea pentru obiectele pe care le-au confecționat: „din paie - pălării și coșulețe colorate și necolorate; din papură - coșuri (corfe) de diferite forme și pentru diferite scopuri, sticle pentru călătorie îmbrăcate; din nuele: unu căruța pentru purtat copii, colorată și aurită, și alte diferite coșulețe parte colorate și lăcuite, parte aurite; din păr - lanțuri pentru ceasornice de buzunar, inele, cercei diferiți; din lemn: rame aurite, atât cu lustru câtă și fără lustru, și un stup de observație.” Medalie de bronz au primit Iosif Moianu - elev al școlii de stat de sculptură de la Săcele - și Ioan Popea - fabricant de lumânări din ceară și de torțe -, ambii din Satu Lung.²⁴

În mai 1888, „Gazeta de Transilvania” publica premiile obținute de transilvăneni la Expoziția Cooperatorilor de la Craiova: medalie de aur cu diplomă obținută de G. Moianu și C. Mușlea, „pentru diferite producțiuni de galantărie, de împletituri de nuele etc.”; medalii de argint cu diplomă pentru: Iacob Mureșianu și inul său, G. Moianu pentru manualul *Economia câmpului și grădinăritului*; o medalie de bronz cu diplomă pentru Iosif Moianu pentru confecționarea ramelor sculptate în lemn. Diplomele și medaliile sunt foarte frumoase și elegante. Medaliile aveau pe avers emblema Societății Cooperativelor din România: semnele industriilor, „căciula curcană” și, sub aceasta, două mâini încleștate – simbol al frățietății -, la margine fiind inscripționat „Societatea cooperativă a constructorilor și meseriașilor români”. Pe revers, se citește inscripția „Concursul general-annual 15 August 1887”, iar, în mijloc, într-o carte deschisă, sunt înscrise devizele „Toți printr-unul și Dumnezeu cu noi” și „Te înalți prin muncă și cultură”. Diploma pentru medalia de aur prezenta un câmp verde mai deschis, cea pentru medalia de bronz - câmp verde închisă, iar cea pentru medalia de argint - câmp gălbui.²⁵

În mai 1890, „Gazeta de Transilvania”, își informează cititorii despre **Congresul și expozițiunea de vinuri din Craiova**, organizat de agricultorii din oraș. Preluând de la „Curierul național” și „Românul”, ziarul enumeră temele care urmau să se dezbată, specificând că congresul avea un program variat, iar expoziția vinicolă promitea a fi una dintre cele mai interesante expoziții speciale pe plan național. Ambele erau considerate cu atât mai importante cu cât erau opera Societății de Agricultură din Craiova, prezidată de Sava Șomănescu. L. Păsăreanu, inițiator și stăruitor pentru organizarea expoziției, anunța că aceasta era pe cale să ajungă internațională. Deja se înscrisese ca participant șeful pepinierelor de vițe de la Nicotin (Serbia), Troianovici.²⁶

Românii transilvăneni sunt informați și despre congresele care au loc la Craiova. De exemplu, **Congresul Studenților** urma să se țină în timpul Expoziției cooperativelor din România, adică între 6 și 8 septembrie 1887. Înscrierile s-au făcut între 29 august și 3 septembrie, la casierul filialei București a Asociației Generale a Studenților Universitari Români, „strada Rahovei nr. 60, orele 5-7 seara”.²⁷

²² L, nr. 183, 21 aug./2 sep. 1887, pp. 1-2; nr. 192, 2/14 sep. 1887, p. 2.

²³ L, nr. 185, 23 aug./4 sep. 1887, pp. 2-3.

²⁴ L, nr. 254, 18/30 nov. 1887, p. 3; nr. 256, 20 nov./2 dec. 1887, p. 2; nr. 275, 13/25 dec. 1887, p. 3.

²⁵ LI, nr. 117, 27 mai/8 iun. 1888, p. 3; nr. 158, 19/31 iul. 1888, p. 2.

²⁶ LIII, nr. 99, 3/15 mai 1890, p. 2; nr. 211, 21 sep./3 oct. 1890, p. 2.

²⁷ L, nr. 175, 11/23 aug. 1887, p. 2; nr. 191, 1/13 sep. 1887, p. 2.

Câteva articole ale revistei sunt dedicate **Congresului Corpului didactic din România**, sesiunea a IX-a, care s-a ținut la Craiova, în zilele de 30 martie și 1 aprilie 1892. Știrile sunt transmise din Craiova, pe 1 aprilie 1892, fiind semnate „*Mercur*”. Tematica pusă în discuție: Metode de predare a istoriei naționale și geografiei în învățământul primar.

Direcția CFR a acordat, și pentru acest eveniment, bilete dus-întors cu preț redus.

După terminarea lucrărilor congresului, cei prezenți au vizitat școala militară din Craiova, la care învățau 200 de elevi, viitori sublocotenenți. Oaspeții au fost întâmpinați de generalul Angheliescu – comandantul Corpului I al Armatei Române -, de locotenentul colonel Vas Ionescu – directorul școlii. Aceștia au prezentat școala, cu „*toate apartamentele, salele de curs, muzee, laboratoriu, dormitoare, infirmeria etc. Toate le-am găsit în stare escelentă, atât din punct de vedere pedagogic, cât și higienic.*” Generalul Angheliescu, personal, a dat explicații privitoare la școala militară care „*poate face onoare ori cărui stat civilizat din occident.*” Surpriza pentru oaspeți a fost orchestra elevilor, care i-a delectat pe cei prezenți cu piese muzicale bine executate, dovadă că această școală, dincolo de studiile militare, pune accent și pe dezvoltarea gustului artistic, muzical. Acest concert s-a ținut în Sala de exerciții militare, unde, pentru însuflarea sentimentelor naționale, se află bustul lui Alexandru Ioan Cuza, și, consideră „*Mercur*”, un astfel de bust ar fi binevenit și în centrul Craiovei. Din câte cunoștea autorul articolului, în nicio școală militară sau civilă din România nu exista o orchestră de elevi, și cea de la Școala miliară din Craiova se datora generalului Angheliescu și corpului profesoral.

În discursul său, generalul Angheliescu a arătat importanța pe care învățătorul o are în cultivarea culturii naționale, acesta transmițând tinerilor nu doar cunoștințe, ci și sentimentul național și de moralitate. Au urmat toasturi ale profesorului Cernătescu, în cinstea conducerii școlii și armatei române.

Congresul s-a încheiat cu un banchet ținut pe 1 aprilie, la care s-au ținut numeroase toasturi. Este redat toastul profesorului T. Cartianu de la Școala de Agricultură din Slatina.²⁸

Liga Unității Culturale a Românilor. Secțiunea Craiova se înființează în ianuarie 1891. Știrea este transmisă în Transilvania prin intermediul „*Gazetei*”, care oferă și amănunte: comitetul e format din 15 persoane, care și-a ales biroul format din: președinte P. Chițu; vicepreședinți: M. Măldărescu și Bumbăilă; casier: G.I. Eșia; secretari: Chețianu și Calocceanu.

În ședința de constituire s-a hotărât ca ziua de 24 ianuarie să se serbeze printr-o mare întrunire publică, în care mai mulți oratori urmau să arate scopul și mijloacele acestei activități ale societății. Scopul Ligii era îmbrățișat de toți craiovenii, cu cea mai mare căldură și însuflețire.²⁹

De altfel, o corespondență particulară a „*Gazetei Transilvaniei*”, transmisă din Craiova, pe 14/26 februarie 1893, sub forma unei scrisori către directorul revistei, semnată „*Românu*”, descrie modul în care Liga Culturală craioveană a sărbătorit ziua de 24 ianuarie. Din anumite motive, deși comitetul Ligii luase măsurile din timp, pregătind un bal, scoțând un ziar și pregătind alte surprize, nu s-a putut ține pe 24 ianuarie, fiind amânată pentru 13/25 februarie. În ciuda sărbătoririi întârziate, lumea aștepta cu nerăbdare evenimentul și la acesta a luat parte „*tot ce are Craiova mai bun*”. Teatrul Teodorini s-a dovedit a fi neîncăpător pentru mulțime.

Correspondentul amintește că secțiunea de la Craiova a Ligii Culturale serbează, în fiecare an, „*cu o adevărată regiositate*”, două sărbători naționale: 24 ianuarie și 3/15 mai, „*în amintirea memorabilei adunări a fraților noștri Transcarpantini, de pe «Câmpul libertății» de la Blaj, din 1878*”. Pentru că, „*în aceste două zile, inimile și gândurile noastre sunt îndreptate departe, peste hotarele regatului, la frații noștri, cari ne sunt atât de scumpi, și cari în același timp sunt atât de nenorociți. Câte iluziuni, câte speranțe! în aceste două zile!*”

Sărbătoarea a început cu marșul Ligii, operă a colonelului Glogoveanu, cântat, în gară, de orchestra militară locală, primită cu mare entuziasm de populație. Apoi, trupa teatrului craiovean a

²⁸ LV, nr. 83, 14/26 mar. 1892, pp. 2-3; nr. 84, 19/31 mar. 1892, p. 2; nr. 85, 16/28 apr. 1892, pp. 2-3.

²⁹ LIV, nr. 26, 3/15 feb. 1891, p. 2.

jucat, în costume naționale, două jocuri transilvănene, *Mureșiana* și *Românul*, piese primite cu furtunoase aplauze. Balul care a urmat a fost animat și a ținut până la 6 dimineața. Cele mai multe doamne și domnișoare erau îmbrăcate în costume populare. Unele dintre ele vindeau, în folosul Ligii, flori și ziarul festiv apărut cu acest prilej, intitulat *24 ianuarie 1859* - autorul corespondenței trimite un exemplar „Gazetei de Transilvania”. Reușita acestei sărbătoriri s-a datorat, în primul rând, soției generalului Angelescu, Elena, care se punea mereu în slujba „*fraților noștri asupriți*”, în fruntea Asociației Doamnelor Craiovene.³⁰

Liga pentru Unitatea Culturală filiala Craiova organizează o serbare, în 1893, cu prilejul zilei de 3/15 mai. Știrea transmisă „Gazetei de Transilvania” este semnată „George”.

La Catedrala Madona-Dudu s-a oficiat un „Te Deum”, unde au fost prezenți membri ai Ligii cu drapelul acesteia în frunte, un numeros public, studenți de liceu și din clasele primare, cu profesorii și drapele lor. Corul Catedralei a cântat „*Deșteaptă-te, române!*”. „Te Deum” a fost oficiat de protoiereul județului Dolj, C. Ionescu, și de preoții Catedralei. De aici, cântând arii naționale, autoritățile și craiovenii s-au deplasat la Teatrul Național, care s-a dovedit a fi neîncăpător. După „*Deșteaptă-te, române!*”, dr. Drăgescu a ținut conferința „*Despre însemnătatea citatei zile și despre dușmanii neamului românesc*”. A fost aclamat până la domiciliul său, unde președintele Comitetului Ligii l-a felicitat în mod oficial.³¹

Cauza românilor din Transilvania este susținută și de studenții universitari români din Iași, care făceau excursii și conferențiau despre cauza națională în diferite orașe ale țării, bucurându-se de simpatia tuturor. În acest sens, corespondentul particular al „Gazetei de Transilvania” – care semnează „*Mihai*” - transmite din Craiova, pe 4 iulie 1893, unde delegați ai studenților au ținut conferințe. Au fost primiți de o mulțime de cetățeni, în frunte cu vicepreședintele Ligii Unității Românilor din Craiova, I. Faur, care, împreună cu un elev al liceului din localitate, Constantinescu Mircea, au ținut o alocuțiune de bun venit. Corul liceului, condus de S.I. Ilarianu, au cântat imnul „*Deșteaptă-te, române!*”. G. Băileanu, președintele delegației și Societății studenților, le-a mulțumit, iar seara, la Grădina Barbu Ionescu (Belle-vue), „*plină ochi*”, a ținut o conferință despre „*legitimitatea mișcării naționale*”. Fanfara militară a cântat cântece naționale.

După conferință, Băileanu a citit publicului o scrisoare de susținere adresată președintelui Comitetului Național de la Sibiu, Ion Rațiu, care a fost semnată de toți cei prezenți. Studenții au vizitat localul băilor comerciale, podul Jiteanului pe Jiu și Biserica „Sf. Ilie”.³²

În 1892, în cancelaria liceului din Craiova, s-au întrunit membri **Ateneului din Craiova** în vederea organizării sesiunii 1892-1893. Sunt enumerați participanții și înscrișii până la acel moment.³³

Un alt subiect abordat de „Gazeta de Transilvania” privește realizarea unei **statui a lui Tudor Vladimirescu**. În octombrie 1886, ziarului „Românul” i se transmite din Craiova că la expoziția din acel oraș va fi expusă statuia „*marelui oltean*” Tudor Vladimirescu, un bust de 3 m, realizat de sculptorul G. Iolnay-Marian/Jolnay Marian. Via „Dreptatea” din Craiova, se anunță că deja s-a instituit un comitet pentru ridicarea statuii și, în acest sens, se făcea apel „*la toți Românii cari vor să venereze memoria oamenilor mari*”. Bustul, așezat pe un pedestal de marmură, era lucrat în „teracotă” și urma să fie turnat în bronz, la Paris.³⁴

Alte știri despre **evenimente din Craiova** sunt prezente în paginile „Gazetei de Transilvania”.

O reușită a unui june craiovean este anunțată și românilor de peste munți, periodicu preluând informația din „Operațiunea”. G. Vasilescu din Craiova, care studia, de doi ani, sculptura în Italia

³⁰ LVI, nr. 42, 24 feb./ 8 mar. 1893, p. 2.

³¹ LVI, nr. 114, 27 mai/8 iun. 1893, p. 2.

³² LVI, nr. 148, 8/20 iul. 1893, pp. 1-2.

³³ LV, nr. 217, 2/14 oct. 1892, p. 2.

³⁴ XLIX, nr. 222, 3/15 oct. 1886, p. 2; nr. 235, 19/31 oct. 1886, p. 2; nr. 248, 4/16 nov. 1886, p. 2; Știrea se regăsește și în „Familia” din Oradea, XXII, nr. 43, 7 nov. 1886, p. 518.

cu artiștii Ferrari și Dalzotto, a primit premiul întâi la un concurs organizat de Academia Regală din Veneția, la care au luat parte 87 de concurenți.³⁵

Despre un turneu al trupei italiene a lui Francesci Mici Bruna, care urma să aibă reprezentații la Brașov, se anunță că a trecut și prin orașe din România, printre care și Craiova.³⁶

O altă știre, din 1890, informează că Teodor Masinca, profesor la școala comercială din Craiova, a lăsat Academiei Române, prin testamentul făcut în Corfu, casele sale din Craiova.³⁷

M. Străjanu, doctor în filozofie, profesor de limba și literatura română la cursul superior din Craiova, anunță profesorii de limba română curs secundar că a publicat *Principie de literatură sau manual de stilistică și retorică cu exemple și deprinderi de compozițiune*. Manualul este pentru clasa V, conform programei oficiale. Regulile de stil și compozițiune se pot folosi și în cursul inferior, iar exemplele și materialul de compozițiune sunt necesare și la clasele VI și VII. Având în vedere lipsurile cu care se confruntă românii din Transilvania, din acest punct de vedere, cererile lor pentru această carte, pentru gramatica română și gramatica italiană semnate de Străjanu se puteau adresa lui și librăriei Windwar din Craiova. Prețul *Principelor* e de 3 lei și al *Gramaticii* de 2,50.³⁸

În aprilie 1887, un profesor din București, V. Mândreanu, făcea apel la „foștii fii sufletesci, aflători astăzi în România, ai fostului protopop al Brașovului și actualului episcop român al diecezei Caransebeșului Ioanu Popazu”, în încercarea de a strânge bani prin liste de subscripții pentru eternizarea numelui acestui arhiereu prin înființarea Fundației episcopului Ioan Popazu. Apelul se adresa, în mod special, comercianților, profesorilor, inginerilor din Brăila, Craiova, Buzău, Mizil, Ialomița, Dobrogea etc.³⁹

La Institutul de editură „Raliu și Ignat Samitca” din Craiova a apărut, în 1894, romanul lui Traian Demetrescu, „Iubita”, de 140 pagini.⁴⁰

Cititorii „Gazetei” află și despre scoaterea la concurs a două posturi de pedagogi repetitori la o instituție privată de băieți din Craiova și condiții pe care trebuiau să le îndeplinească.⁴¹

În 1893, „Gazeta de Transilvania” informează despre punerea pietrei de temelie a unui nou liceu în Craiova. Serviciul religios a fost realizat de un arhiereu, în prezența ministrului Cultelor, Take Ionescu, a inspectorilor școlari și directorului liceului, Mateescu, profesori, magistrați și notabilități ale orașului. După terminarea slujbei religioase și discursuri, ministrul Take Ionescu, luând un șorț și o mistrie, a pus piatra fundamentală și a fost semnat „pergamentul”. La 8 seara, s-a dat un banchet, la care au participat peste 150 persoane, între care miniștrii Alexandru Lahovary și Take Ionescu.⁴²

Ca un motiv de mândrie, „Gazeta de Transilvania” informează despre invenția unui român, mecanicul Antigou Hurmuzi, care, la concursul Cercului agricol din Craiova, sub președinția ministrului Agriculturii, Comerțului și Industriei, a prezentat jurului o mașină de „ciurnuit” și vânturat grâu. Această mașină vântura pe zi 100 kg, alegând și separând pe fiecare în parte, aduna din acesta secara, neghina și alte materii străine.⁴³

Altă știre privește Societatea „Crucea Roșie” din România, despre care se scrie că „a început să dea semne de viață”. Se încerca obținerea de fonduri prin organizarea de baluri și loterii în mai multe orașe importante din țară, între care și Craiova.⁴⁴

Preluând din „Gazeta Săteanului”, periodicul transilvănean informează că președintele Comisiei interimare din Craiova i-a anunțat pe localnici despre dorința regelui României ca

³⁵ LI, nr. 160, 22 iul./3 aug. 1888, p. 3.

³⁶ L, nr. 101, 8/25 mai 1887, p. 2.

³⁷ LIII, nr. 125, 5/17 iun. 1890, p. 2.

³⁸ LV, nr. 141, 26 iun./ 8 iul. 1892, p. 3.

³⁹ L, nr. 80, 12/24 apr. 1887, p. 2.

⁴⁰ LVII, nr. 256, 23 nov./ 5 dec. 1894, p. 3; nr. 269, 9/21 dec. 1894, p. 3.

⁴¹ L, nr. 172, 6/18 aug. 1887, p. 2.

⁴² LVI, nr. 210, 23 sep/5 oct. 1893, pp. 2-3.

⁴³ LII, nr. 246, 3/15 nov. 1889, p. 2.

⁴⁴ L, nr. 24, 1/12 feb. 1887, p. 3.

municipalitățile să nu cheltuiască banii contribuabililor pentru serbarea de 10 Mai 1888 și de acești bani să cumpere porumb pentru sătenii săraci.⁴⁵ Peste doi ani, regele și regina României au dat dispoziție ca, din banii lor personali, să se împartă, de Sărbătorile Pascale, ajutoare la săracii din București, Craiova, Galați și Iași.⁴⁶

De asemenea, periodicul oferă informații despre manevrele de toamna ale armatei române, care se vor face lângă Craiova, începând cu 18 septembrie 1888.⁴⁷

„Gazeta de Transilvania” prezintă un proiect de lege pentru restaurarea monumentelor istorice din România, supus la vot, pentru a doua oară, în Camera Deputaților, care stipula, la punctul 4, continuarea și terminarea definitivă a reconstruirii bisericii „Sf. Dumitru” din Craiova, a decorațiunii interioare și exterioare a bisericii, neprevăzute la ansamblul construcției, cuprinzând toate cheltuielile pentru direcție, personal, transporturi etc., dar fără mobilierul necesar instalării, de 355.547.03 lei.⁴⁸

O corespondență din Craiova, sub semnătura „M”, scrie despre un scandal provocat la Congresul antisemit ținut la Craiova, pe 13 septembrie 1886. Participanții s-au retras în sala „La Ienci”, pentru a face o dare de seamă despre concluziile congresului. Au participat mulți oameni, „oameni de tot felul”. Oratorii au fost conduși acasă de public, cu muzică, steaguri și urale, alții alipindu-se grupului, pe drum. Între aceștia, „erau și închinători ai lui Bachus, niște ștregari, niște amețiți, urmați de niște băiețandrii de pre prăvălii începură a arunca cu pietre în ferestrele Evreilor și ale sinagogei, și printre acestea și în ferestrele Românilor de prin apropiere”. A intervenit poliția, care a restabilit liniștea. Evenimentul este urmărit și prin preluarea știrii din „Pruncul român”, care adaugă faptul că forțele de ordine au făcut arestări.⁴⁹

„Gazeta de Transilvaniei” informează despre o telegramă din Viena, în care se comunică dispariția președintelui Tribunalului de Comerț din Craiova, Urdăreanu, care, aflat într-o călătorie de plăcere în Viena, a plecat de la hotel și nu s-a mai întors.⁵⁰

Periodicul prezintă și **știri diverse**. De exemplu, o furtună, care a decopertat case și șuri, acoperișul Hotelului Stăncescu fiind luat de vânt și dus la distanță mare. De asemenea, hala din piață a devenit ruină, Palatul Justiției a fost descoperit, turnul bisericii din mahalaua Hagienus a fost dărâmat. Numărul caselor din mahalale distruse a fost foarte mare. Toate grădinile de verdețuri au fost inundate.⁵¹

Și o curiozitate, preluată din periodicul „Olteanul” din Craiova, despre o femeie din localitate – i se dă chiar și numele și adresa – care a născut doi gemeni, o fată care a murit la naștere și un băiat cu malformații, „un monstru” – se dau toate amănuntele posibile - și care a trăit 24 de ore, fiind „pus în spirt” de un doctor – i se dă numele – de la Spitalul Stirbey.⁵²

Informațiile primite de românii din Transilvania, prin intermediul „Gazetei de Transilvania” din Craiova sunt diverse. Analizând tematica, observăm că știrile ce țin de cultură și de economie interesează cel mai mult periodicul. Însă și implicarea Ligii Culturale a Românilor filiala Craiova în problema națională a românilor din Transilvania – ca și a filialelor din întreaga țară, de altfel – este adusă spre cunoștință cititorilor „Gazetei”.

⁴⁵ LI, nr. 107, 143/26 mai 1888, p. 2.

⁴⁶ LIII, nr. 64, 20 mar./1 apr. 1890, p. 2.

⁴⁷ LI, nr. 167, 30 iul./11 aug. 1888, p. 1.

⁴⁸ LV, nr. 95, 29 apr./1 mai 1892, pp. 2-3.

⁴⁹ XLIX, nr. 196, 2/14 sep. 1886, p. 2; XLIX, nr. 199, 5/17 sep. 1886, p. 2.

⁵⁰ L, nr. 170, 4/16 aug. 1887, p. 2.

⁵¹ LVI, nr. 114, 27 mai/8 iun. 1893, p. 2.

⁵² XLIX, nr. 244, 30 oct. /11 nov. 1886, p. 3.

BIBLIOGRAFIE

Gazeta Transilvaniei

Răduică, G., Răduică, N. 1995. *Dicționarul presei românești (1731-1918)*. București: Științifică.

- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Elena_Teodorini.
- http://ro.wikipedia.org/wiki/Elena_Teodorini.
- <http://www.operacraiova.ro/>.
- <http://craiovadeieri.wordpress.com/2017/01/02/craiova-in-anul-expozitiei-cooperatorilor-din-tara>.